

RPO-702734-VII-720.5/12/AI

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym w Rawiczu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007r. , Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 16-17 maja 2012 r., do Zakładu Karnego w Rawiczu (zwanego dalej Zakładem lub jednostką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Przemysław Kazimirski (prawnik), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Wojciech Sadownik (prawnik) oraz Aleksandra Iwanowska (prawnik), a także ekspert z zakresu psychologii – Stanisław Gomółka. Wyniki ekspertyzy zostały włączone w treść raportu.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z ppłk mgr Bogdanem Wojtałem - dyrektorem Zakładu;
- dokonano oglądu pomieszczeń w oddziale terapeutycznym oraz oddziale przeznaczonym dla tymczasowo aresztowanych, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, cel zabezpieczających, cel izolacyjnych, cel

przejściowych, cel przeznaczonych dla skazanych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (N), świetlic, siłowni, łaźni, pomieszczeń do kontroli osobistej, ambulatorium;

- dokonano oglądu izb chorych, kantyn, sal widzeń, radiowęzła, pomieszczeń szkoły, kaplicy, biblioteki, dwóch świetlic centralnych, a także pomieszczeń, w których realizowane są warsztaty terapii zajęciowej;
- przeprowadzono w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz pracownikami jednostki;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi osadzonymi, w szczególności z osobami tymczasowo aresztowanymi, niepełnosprawnymi fizycznie, cudzoziemcami, osobami w podeszłym wieku oraz z osobami, wobec których stosowane były środki przymusu bezpośredniego.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kierownictwo Zakładu Karnego oraz jego pracowników o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie nr 5/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Rawiczu z dnia 10.01.2012 roku w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Rawiczu, Zarządzenie nr 6/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Rawiczu z dnia 13.01.2012 r. w sprawie porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Zakładzie Karnym w Rawiczu, wykaz zdarzeń nadzwyczajnych w Zakładzie Karnym w Rawiczu w roku 2011 i 2012 do dnia wizytacji, sprawozdanie z załatwienia wniosków, próśb i skarg osób osadzonych w roku 2011, zestawienie wymierzonych kar dyscyplinarnych i nagród, zestawienie stosowanych środków przymusu bezpośredniego, dane dotyczące wystąpienia przypadków samoagresji, sprawozdanie o zatrudnieniu tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych, sprawozdanie z prowadzonej działalności kulturalno-oświatowej oraz sportowej, plan szkoleń dla kadry penitencjarnej, dziennik szkoleń w dziale penitencjarnym,

sprawozdanie z wizytacji sędziego penitencjarnego. Przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznał się nagraniami zastosowania środka przymusu bezpośredniego wobec osadzonych.

2. Legalność pobytu

Zakład jest jednostką typu zamkniętego przeznaczoną dla mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy. Funkcjonują w niej dwa oddziały terapeutyczne: dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, w tym dla sprawców przestępstw popełnionych w związku z zaburzeniem preferencji seksualnych oraz dla osadzonych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych. Jednostka posiada także oddział aresztu śledczego.

Ogólna pojemność Zakładu wynosi 826 miejsc zakwaterowania, oddziału terapeutycznego – 202 miejsca, w tym 152 miejsca przeznaczone są dla osadzonych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, a dla osadzonych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych – 50 miejsc. Na cele aresztu śledczego wyodrębniono 43 miejsca zakwaterowania.

W trakcie oglądu cel mieszkalnych przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji nie zanotowali nieprawidłowości związanych z rozmieszczeniem osób pozbawionych wolności. Wskazać jednak należy, iż w jednej z cel przeznaczonych dla tzw. skazanych niebezpiecznych osadzony był skazany niezakwalifikowany do tej grupy. Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik oddziału terapeutycznego powodem takiego stanu rzeczy było zaostrenie się u skazanego choroby psychicznej, a w związku z tym potrzeba umieszczenia go w celi monitorowanej. W jednej z cel mieszkalnych osadzono ponadto dwóch skazanych, którzy nie odbywali kary w systemie terapeutycznym. Umieszczenie tych osób w oddziale terapeutycznym podyktowane było potrzebą zapewnienia im wymaganej powierzchni mieszkalnej. Wymienieni skazani nie zgłosili skarg na warunki osadzenia.

3. Personel

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 3 psychologów, 14 wychowawców, wychowawca ds. kulturalno-oświatowych, wychowawca ds. sportu, wychowawca ds. pomocy postpenitencjarnej oraz wychowawca ds. strategii i programów readaptacji. Wszyscy wychowawcy legitymują się wykształceniem wyższym.

W roku 2011 zostało zorganizowanych w jednostce 13 szkoleń ogólnopenitencjarnych, dotyczących m. in. zagadnień związanych z podkulturą przestępczą, problematyki uzależnień, postępowania w przypadku wystąpienia zdarzeń nadzwyczajnych, wpływu działalności kulturalno-oświatowej oraz sportowej na funkcjonowanie osadzonych, diagnozowania oraz postępowania z osadzonymi sprawiającymi trudności wychowawcze i mającymi problemy w adaptacji.

Wśród szkoleń przewidzianych do realizacji oraz zrealizowanych w roku bieżącym wymienić z kolei należy, m. in. szkolenia dotyczące projektowania oddziaływań wychowawczych dla różnej kategorii osadzonych, świadczenia pomocy postpenitencjarnej w świetle nowych uregulowań prawnych, rozpoznawania atmosfery i nastrojów w oddziale mieszkalnym oraz podejmowania działań profilaktycznych przez funkcjonariuszy pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi, postępowania ze skazanymi przejawiającymi skłonności do autoagresji. Natomiast funkcjonariusze z działu terapeutycznego w 2012 roku mają stworzoną możliwość poszerzenia swojej wiedzy, m. in. z zakresu leczenia sprawców przestępstw seksualnych, oddziaływań terapeutycznych poprzez sport, znaczenia terapii zajęciowej, a także zasad udzielania pierwszej pomocy medycznej.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy bardzo pozytywnie oceniła pracę wychowawców, psychologów i oddziałowych. W jednostkowych sytuacjach skazani zaznaczali, iż zdarzają się przypadki niewłaściwego odnoszenia się do osadzonych lub zwracania się do nich „po

nazwisku” przez funkcjonariuszy. Uwagi te dotyczyły głównie młodszego personelu.

4. Warunki bytowe

Oddział terapeutyczny zlokalizowany jest w pawilonie C. Znajduje się w nim łącznie 105 cel mieszkalnych, 2 cele zabezpieczające, 4 cele izolacyjne oraz 4 cele dla skazanych zakwalifikowanych jako stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (N). Skazani z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi oraz skazani upośledzeni umysłowo osadzeni są w oddziałach I, II i III, natomiast skazani uzależnieni od środków odurzających lub psychotropowych – w oddziale IV. Cele mieszkalne w oddziale terapeutycznym są celami jedno lub dwuosobowymi.

Cele dla osób tymczasowo aresztowanych znajdują się w pawilonie A. Na potrzeby tymczasowo aresztowanych przeznaczono 10 cel mieszkalnych w oddziale I. W oddziale tym znajdują się również 2 cele przejściowe. Wśród cel przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych są 3 cele dwuosobowe oraz 5 cel trzyosobowych. Pozostałe cele są celami cztero- lub pięcioosobowymi.

Warunki bytowe panujące w celach oddziału terapeutycznego oraz celach przeznaczonych dla tymczasowo aresztowanych można określić jako dobre. Wygląd większości z nich oraz stan sprzętu kwaterunkowego nosi ślady eksploatacji. Podłogi wyłożone są terakotą lub panelami, a jedynie w nielicznych celach drewnianym parkietem. Na ścianach niektórych cel widoczne były ślady wilgoci oraz zagrzybienia. Należy zauważyć jednak, iż zgodnie ze wskazaniem dyrektora w miarę posiadanych środków finansowych w jednostce prowadzone są stałe prace remontowe.

W większości wizytowanych cel kąćki sanitarne zabudowane są płytą, a wejścia do nich przesłonięte jedynie kotarą wykonaną z tkaniny materiałowej. W ocenie Mechanizmu wskazane cele wymagają pełnej zabudowy kąćka sanitarnego. Zgodnie z linią orzecniczą Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. wyrok z dnia 19 kwietnia 2001 r., ETPC 28524/95) oraz mając na uwadze zalecenia CPT zaznaczyć należy, że korzystanie z otwartego kąćka sanitarnego w sytuacji, gdy w celi przebywa więcej niż jeden osadzony, należy

uznać za poniżające traktowanie. Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że w przypadku braku możliwości zapewnienia w celi mieszkalnej pomieszczeń sanitarnych, które respektują prywatność, m.in. są w pełni zabudowane, pojemność tej celi powinna zostać zmniejszona, tak aby pełniła funkcję celi jednoosobowej.

Cele wyposażone są w jedno- lub dwupiętrowe łóżka, stoły, szafki i taborety. Dwupiętrowe łóżka nie posiadają zabezpieczeń przed wypadnięciem, ani drabinek umożliwiających wejście na górny poziom. W ocenie przedstawicieli KMP, zaobserwowane braki mogą przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnego a nieprzystosowanego do tego sprzętu kwaterunkowego lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Odnotowania wymaga także brak celi przystosowanej do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. W związku z możliwością odbywania kary pozbawienia wolności w wizytowanym Zakładzie przez takie osoby, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca odpowiednie przystosowanie jednej z cel mieszkalnych (w szczególności dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim). Warto w tym miejscu dodać, że Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (Nr skargi 6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest *poniżającym traktowaniem* w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Łaźnia dla osadzonych w oddziale terapeutycznym usytuowana jest na parterze pawilonu C. Jej stan należy ocenić jako dobry. Ściany wyłożone są glazurą, podłoga – terakotą. Brak jest natomiast uchwytów dla osób niepełnosprawnych. Z łaźni osadzeni mogą korzystać raz w tygodniu przez 10 minut, częstsze kąpiele umożliwiane są jedynie w przypadku stosownych zaleceń lekarskich. Łaźnia dla tymczasowo aresztowanych zlokalizowana jest w sutenerze pawilonu A. Jest to łaźnia przeznaczona dla wszystkich osób osadzonych w tym pawilonie.

W tym miejscu warto przytoczyć orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w sprawie Ananyev i inni przeciwko Rosji, w którym Trybunał zauważył, że *„Prawdziwie ludzkie środowisko nie jest możliwe bez łatwego dostępu do toalety czy możliwości utrzymania swego ciała w czystości. Trybunał często stwierdzał, że czas na wzięcie prysznica zwykle przyznawany więźniom w aresztach śledczych w Rosji był ograniczony do 15 – 20 minut raz w tygodniu. Był więc oczywiście niewystarczający do zachowania właściwej higieny ciała”* (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08). Krajowy Mechanizm Prewencji także stoi na stanowisku, że możliwość kąpieli raz na tydzień jest niewystarczająca do utrzymania należytej higieny, a walor ekonomiczny takiej częstotliwości podnoszony często przez władze jednostek penitencjarnych, ma charakter jedynie pozorny. Więźniowie korzystający z dodatkowych, prowizorycznych kąpiei w celach mieszkalnych, zużywają więcej wody oraz prądu niezbędnego do jej podgrzania, niż zużyliby podczas kąpiei w więziennej łaźni. Dlatego w ocenie Mechanizmu władze Zakładu powinny rozważyć zwiększenie częstotliwości kąpiei dla osadzonych mężczyzn.

W odniesieniu do warunków bytowych część osadzonych zgłosiła uwagi dotyczące zbyt niskiej temperatury w celach w okresie zimowym, złej jakości wyżywienia, monotonnej diety, zbyt małej ilości warzyw i owoców w diecie i zbyt małych porcji wydawanych posiłków.

Kontrola osobista osadzonych z oddziału terapeutycznego odbywa się w dyżurkach oddziałowych, natomiast tymczasowo aresztowanych w odrębnym, niemonitorowanym pomieszczeniu zlokalizowanym w oddziale I pawilonu A. Wyposażone ono jest w stół, krzesła, brak jest natomiast wykładziny, na której mogliby stanąć skazani. Kontrola osobista osadzonych korzystających z widzeń przeprowadzana jest w osłoniętej zasłonami części ciągu komunikacyjnego, co zapewnia intymność osobom kontrolowanym.

Spacery osadzonych realizowane są na polach spacerowych o różnej wielkości, wg planów opracowanych przez dział ochrony. Warto podkreślić, że spacery trwają 90 minut i odbywają się w grupach liczących około 10 osób. W

trakcie spacerów dozwolone jest palenie wyrobów tytoniowych. W ocenie osób, z którymi rozmawiali przedstawiciele Mechanizmu warunki odbywania spacerów są dobre.

W pawilonie B zlokalizowana jest kantyna, w której osadzeni posiadający środki finansowe mogą trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, a także leków i suplementów diety dopuszczonych do sprzedaży w Zakładzie. Osadzeni realizują zakupy udając się osobiście do kantyny. Ilość zakupionych artykułów limitowana jest jedynie możliwością ich jednorazowego i samodzielnego przeniesienia do celi mieszkalnej. Wysokość cen artykułów znajdujących się w udostępnionym wizytującym cenniku nie budzi zastrzeżeń. W kantynie brakuje możliwości zakupu prasy i krzyżówek, co jednak nie było przedmiotem uwag osadzonych zgłaszanych podczas rozmów z przedstawicielami Mechanizmu.

5. Traktowanie

Z udostępnionych przez administrację Zakładu Karnego w Rawiczu danych wynika, iż w 2011 r. odnotowano 14 zdarzeń nadzwyczajnych, wśród których należy wymienić: 8 przypadków bójki lub pobicia (w tym 1 osadzonych w oddziale terapeutycznym i 1 tymczasowo aresztowanych), 1 przypadek ujawnienia przedmiotu niedozwolonego, 1 przypadek usiłowania dokonania ucieczki w trakcie konwojowania, 3 przypadki usiłowania dokonania samobójstwa (w tym 1 przez osadzonego w oddziale terapeutycznym i 1 przez tymczasowo aresztowanego), 1 przypadek zgonu osadzonego (osadzony z oddziału terapeutycznego). Natomiast w roku 2012 do dnia wizytacji miało miejsce 8 zdarzeń nadzwyczajnych: 6 przypadków bójki lub pobicia (w tym 1 osadzonych w oddziale terapeutycznym i 1 tymczasowo aresztowanych) oraz 2 zdarzenia uznane przez dyrektora za zdarzenia nadzwyczajne: pożar w pralni oraz zgłoszenie przez osadzonego otarcia górnej powieki lewego oka, które zgodnie z wyjaśnieniami skazanego powstało w wyniku działań funkcjonariuszy.

W roku 2011 zarejestrowano 1 przypadek samoagresji osoby tymczasowo aresztowanej oraz 17 tego typu zachowań dokonanych przez osadzonych z

oddziału terapeutycznego. Wśród dokonanych samouszkodzeń dwa zakwalifikowano jako usiłowania samobójcze, pozostałe przybrały formę pocięć lub połyków ciała obcego. Ujawnione akty miały w większości charakter emocjonalny. Żadnego z osadzonych, który dokonał samouszkodzenia instrumentalnego nie obciążono kosztami udzielonej pomocy medycznej.

Zgodnie z informacją udzieloną przez dyrektora w okresie od 2011 r. do dnia wizytacji nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko funkcjonariuszom Służby Więziennej w odniesieniu do kwestii bezpośrednio związanych z przestrzeganiem praw osadzonych.

W 2011 r. w Zakładzie Karnym w Rawiczu odnotowano 120 skarg. Najwięcej spośród nich dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej (37), opieki zdrowotnej (21) oraz warunków bytowych (18). Jedna skarga została uznana za zasadną przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Poznaniu. Dotyczyła ona niezapewnienia osadzonemu wyżywienia w trakcie realizacji transportu.

W jednej z wizytowanych cel tymczasowo aresztowani zgłosili, iż w dniu 29 lutego 2012 r. do ich celi wkroczyli zamaskowani funkcjonariusze z grupy interwencyjnej. Powodem interwencji miały być skargi kierowane na wskazanych powyżej tymczasowo aresztowanych. Zgodnie z informacjami udzielonymi przedstawicielom Mechanizmu, w trakcie interwencji doszło do naruszenia nietykalności cielesnej osadzonych, które nie było uzasadnione ich zachowaniem, a ponadto funkcjonariusze zwracali się do nich używając wulgaryzmów oraz gróźb. Poza wymienionymi nieprawidłowościami, członkowie grupy interwencyjnej mieli zniszczyć także produkty żywnościowe należące do tymczasowo aresztowanych.

W ocenie KMP powyższa sytuacja stanowi przejaw poniżającego traktowania. KMP zaleca wyeliminowanie przypadków bezpodstawnego naruszania nietykalności cielesnej osadzonych, stosowania wobec nich gróźb i zwracania się w sposób wulgarny podczas działań funkcjonariuszy grupy interwencyjnej.

Od 2011 r. do dnia wizytacji środki przymusu bezpośredniego były stosowane 10 razy. Dominowało wśród nich użycie siły fizycznej (10 razy), cela zabezpieczająca (9 razy), kajdanki (7 razy). Dwukrotnie zastosowano ponadto kask ochronny,

jednoczęściowy pas obezwładniający i wieloczęściowy pas obezwładniający. Wśród osób, wobec których zastosowano wymienione środki przymusu bezpośredniego było 7 skazanych odbywających karę w oddziale terapeutycznym oraz 1 tymczasowo aresztowany.

Analiza udostępnionych nagrań zastosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej wzbudziła wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji w dwóch z pięciu przypadków.

Wobec osadzonego (dane usunięto) (data stosowanego środka 03.11.2011 r., godz. 09.42-13.19) w godz. 9.45-11.25 zastosowano celę zabezpieczającą połączoną z trzyczęściowym pasem zabezpieczającym. Zaobserwowane nieprawidłowości dotyczą możliwości załatwienia przez skazanego potrzeby fizjologicznej. Osadzony zgłosił potrzebę skorzystania z toalety o godz. 10.12 w trakcie rozmowy z psychiatrą oraz podawania leków uspokajających. Wobec braku basenu sanitarnego funkcjonariusze zapytali osadzonego, czy wytrzyma pół godziny. Psychiatra również poinformowała osadzonego, iż jego stan zostanie sprawdzony za około 30 minut. Jednakże, kontrola została przeprowadzona dopiero o godz. 11.23, tj. po ponad godzinie. W wyniku długiego oczekiwania skazany samowolnie oddał mocz.

Następnie, o godz. 11.29, skazanego przeprowadzono do celi zabezpieczającej. O 12.22 osadzony wezwał funkcjonariuszy sygnalizacją przywoławczą. W trakcie następnych kilku minut osadzony jeszcze kilkakrotnie korzystał z sygnalizacji przywoławczej, a także zgłaszał ustnie konieczność załatwienia potrzeby fizjologicznej. Wobec braku reakcji ze strony funkcjonariuszy skazany, o godz. 12.28, załatwił potrzebę fizjologiczną w kącie celi zabezpieczającej. Wskazać należy, iż funkcjonariusze w ogóle nie zareagowali na wezwania skazanego i w celi pojawili się dopiero o godz. 13.19 w celu zakończenia stosowania środka przymusu bezpośredniego.

W analizowanym przypadku uniemożliwienie skazanemu załatwienia potrzeby fizjologicznej, skutkujące dwukrotnym oddaniem moczu w celi zabezpieczającej stanowi przejaw poniżającego traktowania.

Kolejne nieprawidłowości zaobserwowano w trakcie stosowania środka zabezpieczającego wobec osadzonego (dane usunięto) (data stosowanego środka 22-

23.11.2011 r., godz. 10.50-09.22). Stwierdzone naruszenia dotyczą kilku aspektów pobytu skazanego w celi zabezpieczającej. Skazanego kontroli osobistej poddano w celi zabezpieczającej, mimo iż zainstalowany w niej monitoring nie posiada funkcji zakrywania intymnych części ciała. Ponadto, jeden z funkcjonariuszy obecnych w trakcie umieszczania skazanego w celi zabezpieczającej oznajmił, że osadzonemu w celi nie przysługują żadne prawa.

W trakcie stosowania środka skazany kilkakrotnie oddawał mocz w celi zabezpieczającej. Pierwsza z takich sytuacji nastąpiła o godz. 15.19, mimo zgłaszanej przez osadzonego potrzeby skorzystania z toalety (o godz. 15.05 skazany zgłosił ustnie potrzebę funkcjonariuszowi, otrzymując odpowiedź, że już korzystał z toalety, a następnie o godz. 15.07 wezwał funkcjonariuszy za pomocą sygnalizacji przywoławczej). Funkcjonariusze w celi zabezpieczającej pojawili się dopiero o godz. 16.06, po kolejnym użyciu przez skazanego sygnalizacji przywoławczej. Umożliwiono wówczas skazanemu skorzystanie z toalety, informując go jednak, że następnym razem funkcjonariusze przyjdą za dwie godziny, a nie wówczas, gdy będzie chciał tego skazany. Takie zachowanie funkcjonariuszy należy uznać za sprzeczne z § 9 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 lipca 2010 r. (Dz. U. Nr 147, poz. 983), zgodnie z którym osobie pozbawionej wolności w czasie pobytu w celi zabezpieczającej należy umożliwić załatwienie potrzeb fizjologicznych. Zgodnie z przytoczoną regulacją, możliwość załatwienia potrzeby fizjologicznej należy zagwarantować skazanemu zawsze wówczas, gdy zgłosi on taką konieczność, a nie gdy zdecydują o tym funkcjonariusze.

W przytoczonej uprzednio sytuacji, po wyjściu funkcjonariuszy, skazany ponownie oddał mocz w celi zabezpieczającej. Analogiczna sytuacja powtórzyła się jeszcze dwukrotnie (o godz. 19.06 oraz 6.05). W związku z powyższym KMP zwraca się z prośbą o wyjaśnienie jaka jest procedura postępowania w przypadkach zanieczyszczenia moczem przez skazanego celi zabezpieczającej.

Zaznaczyć należy, iż dźwięk na większości nagrań z monitoringu celi zabezpieczającej jest bardzo złej jakości, co w wielu wypadkach znacznie utrudnia lub wręcz całkowicie uniemożliwia zrozumienie wypowiedzianych słów. W związku z tym Mechanizm zaleca przeprowadzenie konserwacji technicznej monitoringu.

6. Dyscyplinowanie

Z informacji uzyskanych od dyrektora jednostki kary dyscyplinarne w 2011 r. były wymierzane łącznie 625 razy. Do najczęściej wymierzanych kar należały: nagana (290), pozbawienie możliwości otrzymywania paczek żywnościowych (129), pozbawienie możliwości korzystania z udziału w niektórych zajęciach sportowych (83), ustalenie widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą (40), umieszczenie w celi izolacyjnej na okres do 28 dni (40).

W stosunku do osadzonych w oddziale terapeutycznym kary dyscyplinarne we wskazanym okresie wymierzono w 205 przypadkach. Najczęściej były to: nagana (97), pozbawienie możliwości otrzymywania paczek żywnościowych (34), pozbawienie możliwości korzystania z udziału w niektórych zajęciach sportowych (28), umieszczenie w celi izolacyjnej na okres do 28 dni (23). Tymczasowo aresztowani byli karani sześciokrotnie – 3 razy naganą oraz 3 razy umieszczeniem w celi izolacyjnej na okres do 14 dni.

Osadzeni, z którymi przedstawiciele KMP rozmawiali nie zgłaszali uwag w zakresie dyscyplinowania.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w okresie od 01.01.2011r. – 31.12.2011r. udzielone były skazanym 3202 nagrody. Najczęściej udzielano nagrody w postaci pochwały (1103), zezwolenia na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (616), zezwolenia na dłuższe widzenie (390), zezwolenia na widzenie bez osoby dozorującej (242), zezwolenia na dodatkowe widzenie (202). Przepustki nagrodowe na podstawie art. 138 § 1 pkt 7 były udzielone w 184 przypadkach, a na podstawie art. 138 § 1 pkt 8 – w 88 przypadkach.

W odniesieniu do osób odbywających karę w oddziale terapeutycznym nagród udzielono 767 razy. W przeważającej ilości sytuacji były to: pochwała (182), zezwolenie na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (125), zezwolenie na dłuższe widzenie (75), zezwolenie na częstsze branie udziału w zajęciach z zakresu kultury fizycznej i sportu (52). Tymczasowo aresztowanym udzielono 44 nagród – zezwolenia na dłuższe widzenie (31) oraz zezwolenia na otrzymanie dodatkowej paczki żywnościowej (13).

KMP pozytywnie ocenia funkcjonującą w Zakładzie Karnym w Rawiczu praktykę nagradzania osadzonych. Perspektywa otrzymania nagrody stanowić może dla skazanych dodatkową zachętę do pracy nad zmianą swojej postawy na społecznie aprobowaną.

7. Prawo do informacji

Dokumentami regulującymi prawa i obowiązki osadzonych w jednostce są Zarządzenie Nr 5/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Rawiczu z dnia 10.01.2012 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Rawiczu oraz Zarządzenie Nr 6/2012 Dyrektora Zakładu Karnego w Rawiczu z dnia 13.01.2012 r. w sprawie porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w Zakładzie Karnym w Rawiczu. Egzemplarze poszczególnych zarządzeń dostępne są w celach mieszkalnych. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji przepisy zawarte w powyższych aktach sformułowane są jasno, a ich układ jest przejrzysty.

Na ścianach korytarzy poszczególnych oddziałów wywieszono są adresy instytucji krajowych oraz międzynarodowych stojących na straży praw człowieka.

8. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Osadzeni w oddziale terapeutycznym mogą korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego 5 razy w miesiącu. Skazani przetransportowani z innych jednostek lub przyjęci do odbywania kary mają prawo, w ciągu dwóch dni od momentu przyjazdu, do dodatkowej rozmowy w celu poinformowania najbliższych o swoim miejscu pobytu i obowiązującym porządku wewnętrznym. Rozmowy telefoniczne realizowane są codziennie w godz. od 8.00 do 18.30.

Osoby tymczasowo aresztowane mają natomiast zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych, w tym z adwokatami. Warto w tym miejscu zauważyć, iż zgodnie z art. 215 § 1 kkw tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 kkw, przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy

wykorzystaniu innych dostępnych technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa telefoniczna (zob. Zbigniew Hołda w: Kodeks karny wykonawczy-Komentarz, Arche Gdańsk 2007 r.). Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c kkw nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 kkw. Również Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane.

Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Rekomendacji Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych.

Mechanizm zwraca również uwagę na prawo osób tymczasowo aresztowanych, po osadzeniu w areszcie śledczym do niezwłocznego poinformowania osób bliskich o miejscu ich pobytu – art. 211 § 2 kkw. *„Kodeks nie określa formy w jakiej tymczasowo aresztowany może zrealizować to prawo, ale skoro ma ono być zrealizowane bezzwłocznie, osadzony może wybrać najszybszy sposób komunikacji, a administracja aresztu śledczego ma obowiązek mu to umożliwić, nawet na własny koszt. W grę wchodzi przede wszystkim powiadomienie telefoniczne lub depeszą”* (S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010 r.). Z rozmów z tymczasowo aresztowanymi wynikało, że mogli oni jedynie listownie poinformować najbliższych o miejscu swojego pobytu. Mechanizm zaleca respektowanie prawa osób aresztowanych do bezzwłocznego poinformowania rodziny o miejscu ich pobytu.

W jednostce znajdują się 3 sale widzeń. Ich stan można określić jako dobry. W jednej z sal wyodrębniono 4 stanowiska do realizacji widzeń w sposób

uniemożliwiający bezpośredni kontakt. W dwóch salach widzeń znajdują się kantyny, w których osoby odwiedzające więźniów mogą dokonywać zakupów. Zakupy realizowane w trakcie widzeń mają formę poczęstunku (niespożyta podczas widzenia część zabierana jest przez osobę odwiedzającą). Ponadto, w jednostce utworzono odrębne sale widzeń dla tymczasowo aresztowanych oraz skazanych zakwalifikowanych jako „N”.

Żadna sala przeznaczona do widzeń nie posiada kącika dla dzieci. Należy jednak podkreślić, iż zgodnie ze wskazaniem dyrekcji stworzenie kącika przeznaczonego dla dzieci jest w Zakładzie planowane.

W ocenie Mechanizmu ważne jest, aby spotkania osadzonych z dziećmi odbywały się w warunkach minimalizujących u dzieci nieprzyjemne przeżycia związane z wizytą w zakładzie karnym. W związku z powyższym należałoby stworzyć taki kącik i wyposażać go w kolorowe meble, zabawki, kredki i kolorowanki oraz książeczki dla dzieci.

W wizytowanej jednostce nie wyodrębniono także pomieszczenia do realizacji nagrody określonej w art. 138 § 1 pkt 3 kkw (tzw. widzenia intymne). W ocenie KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego skorzystanie przez skazanego z wymienionej nagrody w wizytowanej jednostce, stanowi naruszenie uprawnień osadzonych, którzy spełniają warunki do otrzymania tego typu nagrody. W ocenie Mechanizmu stworzenie takiego pomieszczenia jest niezbędne z punktu widzenia równości skazanych wobec prawa – ci wszyscy, którzy zasłużą na otrzymanie takiej nagrody powinni mieć zagwarantowaną możliwość jej realizacji.

Widzenia skazanych z oddziału terapeutycznego realizowane są wyłącznie w soboty oraz niedziele, w godz. 8.00-15.00. Natomiast widzenia dla tymczasowo aresztowanych odbywają się w poniedziałki, piątki i wtorki w godz. 8.00-15.00.

Osoby, z którymi rozmawiali pracownicy Mechanizmu nie przekazały uwag krytycznych odnośnie realizacji widzeń w Zakładzie.

9. Prawo do ochrony zdrowia

Na czele Zakładu Opieki Zdrowotnej jednostki stoi kierownik – lekarz stomatolog. W Zakładzie zatrudnieni również są na cząstkowych etatach lekarze

specjaliści: trzech internistów (dwóch na 0,7 etatu i jeden na 0,5 etatu), okulista (0,5 etatu) oraz chirurg (0,49 etatu). Jednostka zatrudnia także na umowy cywilno-prawne lekarza internistę oraz psychiatrę. W skład personelu medycznego średniego szczebla wchodzi 8 osób – funkcjonariuszy SW: 3 starsze pielęgniarki, 3 pielęgniarki oraz 2 pielęgniarzy. Uzupełnienie osobowego składu służby zdrowia stanowią farmaceuta – kierownik apteki zakładowej oraz technik RTG.

W Zakładzie wyodrębniono 3 ambulatoria – po jednym w każdym pawilonie - w których świadczona jest opieka medyczna dla osadzonych. Ambulatorium centralne zlokalizowane jest w pawilonie B. W jego skład wchodzi gabinety: lekarski, stomatologiczny oraz pielęgniarstwa, a także pracownia Rtg oraz dwie izby chorych, dysponujące łącznie pięcioma łózkami. W izbie 3-osobowej znajduje się kąpiel sanitarna, a w 2-osobowej – łazienka z prysznicem. Warunki panujące w izbach chorych ocenić należy jako bardzo dobre, uwagę zwraca jedynie brak w łazience uchwytów dla osób niepełnosprawnych. W związku z powyższym KMP zaleca zamontowanie takich uchwytów w łazience izby chorych.

W trakcie przeprowadzanej wizytacji w jednej z izb chorych przebywał jeden pacjent ze złamaniem ręki.

Ambulatorium przeznaczone dla skazanych odbywających karę w systemie terapeutycznym zlokalizowane jest w pawilonie C. Lekarz przyjmuje osoby pozbawione wolności 3 razy w tygodniu w godz. 8.00-12.00. Każdy oddział ma wyznaczony dzień przyjęć raz w tygodniu. Funkcjonariusze SW obecni są jedynie przy badaniu skazanych zakwalifikowanych jako „N”. W sytuacjach szczególnych (utrata przytomności przez skazanego, atak epilepsji, konieczność przeprowadzenia konsultacji psychiatrycznej) lekarze przeprowadzają badania również w celach osadzonych.

Opieka pielęgniarska, sprawowana przez 3 osoby, zapewniona jest we wszystkie dni tygodnia: w dni powszednie w godz. 7.00-19.00, a w niedziele i święta w godz. 7.00-15.00.

W ambulatorium prowadzona jest książka porad indywidualnych, w której rejestruje się datę przyjęcia skazanego oraz zgłoszone przez niego dolegliwości, a także karty specjalnego nadzoru pod względem higieny. W kwietniu 2012 r.

nadzorem takim objętych było 13 skazanych z oddziału terapeutycznego. Wskazać należy również, iż personel medyczny przygotowuje audycje poświęcone ochronie zdrowia oraz higienie, transmitowane następnie za pośrednictwem więziennego radiowęzła.

Zgodnie z przekazanymi przedstawicielom Mechanizmu informacjami, funkcjonariusze działu terapeutycznego wykonujący zawód medyczny ukończyli kursy: EKG, RKO (resuscytacji krążeniowo-oddechowej), szczepień ochronnych oraz anestezjologii.

Ambulatorium, w którym przyjmowani są tymczasowo aresztowani znajduje się w pawilonie A. Lekarz przyjmuje tymczasowo aresztowanych raz w tygodniu, w piątki, w godz. 9.00-12.00. Opiekę pielęgniarską sprawuje troje funkcjonariuszy SW.

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy, nie zgłaszała uwag dotyczących opieki medycznej, jednakże przedstawiciele KMP otrzymali pojedyncze skargi poruszające kwestie długiego czasu oczekiwania na wizytę u stomatologa oraz niewłaściwego zwracania się przez lekarzy do osadzonych. Pojawiły się również głosy, iż wizyta u lekarza przybiera raczej formę rozmowy niż rzetelnego zbadania stanu zdrowia osób zgłaszających się na badanie. Jeden z tymczasowo aresztowanych podniósł, iż mimo schorzeń kręgosłupa nie zapewniono mu konsultacji u ortopedy.

Osadzeni potwierdzili, iż w nagłych przypadkach istnieje możliwość skorzystania z pomocy lekarza poza ustalonym w jednostce harmonogramem przyjęć.

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

Skazanym przedkładana jest bogata oferta zajęć kulturalno-oświatowych. Osadzeni mają możliwość rozwijania swoich zainteresowań i uzdolnień w ramach działającego w jednostce koła modelarskiego, muzycznego oraz plastyczno-dekoracyjnego. Na oddziałach mieszkalnych funkcjonuje dodatkowo, m. in. koło komputerowe, szachowe, koło gier stolikowych oraz oddziałowe kluby filmowe. W Zakładzie powstał ponadto zespół muzyczny oraz więzienna grupa teatralna

„Cela”. W 2011 r. w Zakładzie Karnym w Rawiczu zorganizowano ok. 30 imprez kulturalno-oświatowych dla skazanych, w tym m.in. przeglądy filmów fabularnych i dokumentalnych, przedstawienia teatralne, konkursy plastyczne, konkursy wiedzy ogólnej, koncerty muzyczne.

W pawilonie B zlokalizowane są dwie świetlice centralne, pomieszczenie radiowęzła oraz biblioteka. W jednej ze świetlic zorganizowano pracownię modelarską. W drugiej odbywają się projekcje filmów, zajęcia klubu pracy oraz spotkania z zaproszonymi gośćmi, a dwa razy w tygodniu spotkania kółka muzycznego.

W Zakładzie transmitowane są dwa programy wewnętrznej telewizji „TV Kukiel”. Przy jej obsłudze zatrudnienie znalazło trzech skazanych. Należy podkreślić, iż zgodnie z informacją przekazaną Zespołowi dzięki zakupowi tunerów jednostka przygotowana jest do zmiany transmitowanego sygnału telewizyjnego z analogowego na cyfrowy.

Biblioteka posiada bogaty księgozbiór liczący prawie 30 tysięcy woluminów. Przy bibliotece funkcjonuje również warsztat introligatorski.

Osoby odbywające karę w systemie terapeutycznym, oprócz zajęć organizowanych w świetlicach centralnych mogą korzystać ze świetlic znajdujących się na każdym oddziale pawilonu C. Świetlice wyposażone są w telewizory, drabinki do ćwiczeń, stół do gry w piłkarzyki. W świetlicy zlokalizowanej na oddziale czwartym wyodrębniono ponadto kuchnię, w której prowadzone są zajęcia z zakresu zdrowego żywienia. Na oddziale I znajduje się także siłownia oraz sala rehabilitacyjna, wyposażona w piłki, materace i maty do ćwiczeń. Na oddziale II utworzono z kolei salę edukacyjną, a w niej trzy stanowiska do pracy przy komputerze. Z sali edukacyjnej skazani mogą korzystać dwa razy w tygodniu przez dwie godziny.

Świetlica przeznaczona dla tymczasowo aresztowanych znajduje się na oddziale I pawilonu A. Wyposażona ona jest w telewizor, stół do ping-ponga, darty, białą tablicę do pisania. Tymczasowo aresztowani korzystają ponadto z siłowni znajdującej się na oddziale drugim pawilonu A, uczęszczając na projekcje

filmów do świetlicy centralnej oraz mają możliwość otrzymania modeli do samodzielnego sklejania w celi mieszkalnej.

W jednostce w okresie od 15 kwietnia do 15 października odbywają się rozgrywki siatkarskie oraz rozgrywki piłki nożnej, a także organizowana jest największa tego typu więzienna impreza sportowa – półmaraton Złota Setka „Bieg ku Wolności”.

Jednostka współpracuje z szeregiem podmiotów zewnętrznych: Powiatową Biblioteką Publiczną w Rawiczu, Katedrą Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytutem Pamięci Narodowej – oddział w Poznaniu, Państwową Biblioteką Pedagogiczną w Poznaniu, Powiatowym Domem Kultury w Rawiczu, Muzeum Ziemi Rawickiej, Domem Kultury we Wschowie, Rawickim Klubem Szachowym, Ośrodkiem Sportu i Rekreacji w Rawiczu.

11. Oddziaływania terapeutyczne

W oddziale terapeutycznym przebywają skazani skierowani do odbywania kary pozbawienia wolności w warunkach oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Wśród populacji oddziału znajdują się ponadto osoby skazane za przestępstwa popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, a także uzależnieni od alkoholu albo innych środków odurzających lub psychotropowych.

W skład zespołu terapeutycznego pracującego ze skazanymi w oddziale wchodzi: kierownik (mgr psychologii), 5 psychologów, 4 wychowawców, 2 terapeutów zajęciowych, lekarz, lekarz psychiatrii oraz pielęgniarka. Obsada etatowa oddziału jest wystarczająca. Zespół terapeutyczny posiada odpowiednie wykształcenie oraz kwalifikacje i kompetencje poparte stażem pracy oraz niezbędnymi szkoleniami i studiami podyplomowymi.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez kierownik oddziału, do oddziału terapeutycznego przybywają skazani z opracowaną diagnozą stworzoną przez Ośrodek Diagnostyczny, działający przy Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej. Następnie, na podstawie odbytych rozmów i obserwacji, zespół

terapeutyczny tworzy w przeciągu miesiąca indywidualny program terapeutyczny, zawierający zakres planowanych oddziaływań, cele oddziaływań możliwe do realizacji w warunkach oddziału terapeutycznego Zakładu Karnego w Rawiczu, metody oddziaływań specjalistycznych, kryteria realizacji indywidualnego programu terapeutycznego.

Odpowiednie programy oddziaływań specjalistycznych wybierane są spośród zestawu programów opisanych w programie terapeutycznym oddziału. Wśród nich można wymienić:

- 1) program doskonalący funkcjonowanie poznawcze i społeczne dla skazanych upośledzonych umysłowo – 2 razy w tygodniu – 2 godz.;
- 2) cykl zajęć dla skazanych z rozpoznaniem zespołem uzależnienia od alkoholu czy narkotyków – 1 raz w tygodniu - 2,5 godz. – 3 miesiące;
- 3) przeciwdziałanie samoagresji – 1 raz w tygodniu - 1,5 godz. – 2 miesiące;
- 4) program dla skazanych sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości – 1 raz w tygodniu - 3 godz.- 144 godz. rocznie;
- 5) program psychoedukacyjny dla przestępców młodocianych z zakresu przeciwdziałania agresji, nabywania podstawowych umiejętności społecznych, pełnienia właściwych ról społecznych – 1 raz w tygodniu - 1,5 godz.;
- 6) blok programowy z zakresu zjawisk psychopatologicznych w rodzinie 1 raz w tygodniu - 216 godz. rocznie;
- 7) grupa wsparcia dla skazanych z problemami dezadaptacyjnymi – 2 razy w tygodniu – 2 godz.

Oddziaływania psychokorekcyjne prowadzone w oparciu o indywidualne programy terapeutyczne skazanych przybierają formę indywidualną oraz grupową. Każdy skazany przebywający w oddziale korzysta z rozmów psychokorekcyjnych w zależności od potrzeb. Skazani zgłaszają się na doraźne rozmowy związane z bieżącymi problemami. Według wywiadu z psychologami mogą to być rozmowy kryzysowe, rozmowy dotyczące funkcjonowania na oddziale, motywujące do podjęcia leczenia lub nauki. Część osadzonych korzysta ponadto z regularnych rozmów psychokorekcyjnych ukierunkowanych na pracę nad problematyką

uzależnienia oraz radzenia sobie z negatywnymi uczuciami. Rozmowy takie mogą odbywać się także na wniosek wychowawcy lub innych członków zespołu terapeutycznego albo funkcjonariusza ochrony. Fakt odbycia rozmowy jest odnotowany w zeszycie pracy psychologa. W roku 2011 zarejestrowano 2905 konsultacji psychologicznych.

Oferta oddziaływań grupowych oddziału terapeutycznego Zakładu Karnego w Rawiczu obejmuje szeroką gamę zajęć. Tytułem przykładów realizowanych w oddziale zajęć wskazać należy:

- 1) cykl zajęć dla skazanych z tzw. drugą diagnozą (uzależnionych od alkoholu lub narkotyków);
- 2) zajęcia z zakresu przeciwdziałania samoagresji;
- 3) grupa terapeutyczna w ramach programu oddziaływań wobec sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności;
- 4) grupa wsparcia dla skazanych z problemami dezadaptacyjnymi;
- 5) trening zastępowania agresji;
- 6) trening umiejętności społecznych;
- 7) doskonalenie umiejętności czytania i pisanie;
- 8) zajęcia ogrodowe dla osób starszych;
- 9) grupa AA.

Osadzeni w oddziale terapeutycznym w Zakładzie Karnym w Rawiczu mogą korzystać z różnych form terapii zajęciowej. Warsztaty terapii zajęciowej zlokalizowane są na dwóch piętrach pawilonu B. Znajduje się tam pracownia komputerowa, stolarska, pracownia witrażu, pracownia malarska oraz ceramiczna wyposażona w piec do wypalania ceramiki, a także pracownia krawiecka. Skazani zajmują się również pozyskiwaniem papieru oraz wyplataniem koszy z wikliny. W zajęciach tych uczestniczy ok. 40 osadzonych jednocześnie. Odbywają się one codziennie – od poniedziałku do piątku - w godz. 7.15 – 13.00.

12. Zatrudnienie

Na terenie jednostki funkcjonuje Zachodnia Instytucja Gospodarki Budżetowej PIAST, prowadząca działalność w zakresie, m. in. produkcji mebli,

wyrobów z metalu, usług intrologatorskich. Zgodnie z informacją na dzień 16 maja 2012 r. zatrudnionych odpłatnie było w niej 65 skazanych, w tym 4 osoby odbywające karę w systemie terapeutycznym. Najliczniejszą jednak grupę osób zatrudnionych odpłatnie stanowili skazani wykonujący prace administracyjno-porządkowe na rzecz jednostki – 69 osób, w tym 9 skazanych odbywających karę w systemie terapeutycznym.

Pracę nieodpłatną na rzecz jednostki oraz na cele publiczne wykonywało natomiast 121 skazanych, włączając w tę liczbę 28 osób z oddziału terapeutycznego.

Pracy nie wykonywał żaden z tymczasowo aresztowanych.

13. Nauczanie

W jednostce funkcjonuje Zespół Szkół kształcący na poziomie gimnazjum, zasadniczej szkoły zawodowej oraz technikum uzupełniającego po zasadniczej szkole zawodowej. W szkole zawodowej skazani zdobywają wykształcenie w zawodzie stolarza, w technikum – technologa drewna.

W roku szkolnym 2011/2012 nauka w szkole była prowadzona na poziomie I klasy gimnazjum, II klasy zasadniczej szkoły zawodowej, II oraz III klasy technikum. Łącznie nauką było objętych 54 skazanych, w tym 6 z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi.

Obsadę etatową Zespołu Szkół stanowi dyrektor zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy oraz 12 nauczycieli zatrudnionych na częściach etatu.

Warunki panujące w szkole należy określić jako bardzo dobre. Dysponuje ona dwoma salami lekcyjnymi (języka polskiego, matematyki i rysunku technicznego), nowoczesną pracownią komputerową z 15 w pełni wyposażonymi stanowiskami, w pełni wyposażonym (magnetofony, słuchawki, rzutnik multimedialny) laboratorium językowym oraz salą przeznaczoną na warsztaty szkolne.

Zajęcia odbywają się od poniedziałku do piątku w godz. 7.45-12.40 oraz 17.00-19.25.

Należy wskazać, iż w jednostce organizowane są również szkolenia kursowe. W 2011 r. przeprowadzono kurs nauki języka angielskiego oraz kurs pierwszej pomocy, a także kursy przygotowania do zawodów zbrojarz-betoniarz, spawacz, malarz, technolog w budownictwie. Łącznie nauką kursową objętych było 123 skazanych, w tym 20 z oddziału terapeutycznego.

14. Prawo do praktyk religijnych

W jednostce znajduje się kaplica pod wezwaniem Miłosierdzia Bożego. Opiekę duszpasterską nad osadzonymi sprawuje kapelan rzymskokatolicki, który odprawia msze w każdą sobotę oraz święta kościelne.

Posługi religijne sprawowane są także przez Świadków Jehowy, Kościół Zielonoświątkowy, Świecki Ruch Misyjny Epifania, Kościół Boży w Chrystusie, Międzynarodowe Stowarzyszenie Gedeonitów.

Osadzeni nie zgłosili uwag co do uczestnictwa w mszach św. oraz innych praktykach religijnych.

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

Dyrektorowi Zakładu Karnego w Rawiczu:

1. wyeliminowanie nieprawidłowości w traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki;
2. wykonanie trwałej zabudowy kąpoków sanitarnych w celach mieszkalnych;
3. wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki i barierki zabezpieczające przed upadkiem;
4. dostosowanie jednej z cel mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
5. zamontowanie w łazni oddziału terapeutycznego uchwytów dla osób niepełnosprawnych;

6. zwiększenie częstotliwości kąpieli dla osadzonych;
7. wyeliminowanie przypadków bezpodstawnego naruszania nietykalności cielesnej osadzonych, stosowania wobec nich gróźb oraz zwracania się w sposób wulgarny przez funkcjonariuszy grupy interwencyjnej;
8. przeprowadzenie konserwacji technicznej monitoringu;
9. rozważenie możliwości prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane z ich adwokatami i pełnomocnikami;
10. respektowanie prawa osób tymczasowo aresztowanych do niezwłocznego (po osadzeniu w areszcie) poinformowania rodziny o miejscu ich pobytu;
11. utworzenie w jednej z sal widzeń kącika dla dzieci;
12. stworzenie pomieszczenia do realizacji nagrody, o której mowa w art. 138 § 1 pkt 3 kkw.

Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Poznaniu:

1. Przyznanie środków finansowych niezbędnych do wykonania zaleceń nr: 2, 3, 4, 5, 8, 11 i 12.